

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/181696,Wybitni-polscy-pisarze-w-zainteresowaniu-Sluzby-Bezpieczenstwa.html>
06.05.2024, 21:45

Wybitni polscy pisarze w zainteresowaniu Służby Bezpieczeństwa

Data publikacji 28.03.2023

W uzupełnionym katalogu osób inwigilowanych przez organy represji PRL znalazły się wpisy dotyczące działaczy polskiej opozycji. Zapraszamy Państwa do zapoznania się z ich krótkimi biografiami.

Zofia Kossak-Szczucka, od 1925 r. Zofia Kossak-Szatkowska (1889-1968) – polska powieściopisarka, publicystka, dziennikarka i działaczka charytatywna. organizatorka dwóch tajnych organizacji w okupowanej Polsce – Rady Pomocy Żydom („Żegota”) oraz Frontu Odrodzenia Polski. Odznaczona między innymi medalem Sprawiedliwych wśród Narodów Świata, Orderem Orła Białego oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zofia Kossak – Szczucka studiowała malarstwo w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie oraz rysunek na Akademii Sztuk Pięknych w Genewie. W czasie I wojny światowej wraz z mężem przebywała w majątku na Wołyniu. Tam była świadkiem zarówno krwawych buntów chłopskich jak i najazdu bolszewików. Przeżycia z tego okresu zawarła we wspomnieniach wydanych w 1922 r. pod tytułem „Pożoga”.

Po zakończeniu wojny wróciła z rodziną najpierw do Lwowa, a po śmierci męża wyjechała na Śląsk Cieszyński, gdzie po ponownym wyjściu za mąż kontynuowała świetnie rozwijającą się karierę literacką. W



Zofia Kossak-Szczucka, zdjęcie z domeny publicznej



Gustaw Herling-Grudziński, zdjęcie z domeny publicznej

tym czasie wydała szereg powieści historycznych, które zdobyły popularność nie tylko w kraju, ale i zagranicą. W 1932 r. odznaczono ją nagrodą literacką województwa śląskiego a w 1936 r. odznaczono ją Złotym Wawrzynem Akademickim Polskiej Akademii Literatury.

Po wybuchu II wojny światowej Zofia Kossak-Szczucka wyjechała do Warszawy. Tam zaangażowała się w działalność konspiracyjną i charytatywną.

W 1941 r. współtworzyła konspiracyjną organizację katolicką Front Odrodzenia Polski, a rok później wraz z Wandą Krahelską powołała Radę Pomocy Żydom „Żegota”, humanitarną organizację podziemną niosącą pomoc Żydom.

W październiku 1943 r. została zatrzymana przez Niemców i wywieziona do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. W 1944 r. ponownie została przewieziona do Warszawy na Pawiak, gdzie na skutek starań władz podziemnych udało się ją uwolnić na kilka dni przed wybuchem powstania warszawskiego. Wzięła udział w powstaniu warszawskim angażując w działalność prasy powstańczej.

Po zakończeniu wojny wyjechała wraz z misją Polskiego Czerwonego Krzyża do Londynu i pozostała na emigracji przez kolejne 12 lat. Jej pobyt został źle przyjęty przez część środowiska emigracyjnego, oskarżającego ją o współpracę z komunistami. Do kraju powróciła w 1957 r. i osiadła ponownie na Śląsku Cieszyńskim, angażując się w działalność publicystyczną w prasie katolickiej.

Jej działalność z okresu okupacji jak i okresu powojennego nie umknęła uwadze funkcjonariuszy UB i SB. Departament I MBP w latach 40-tych i 50-tych sygnalizował aktywność pisarki w środowisku emigracji politycznej w Londynie.

W zapisach kartotecznych Biura „C” MSW z lat 1957-1970 odnotowano, że ww. w latach 1942-1944 była zaangażowana w działalność delegatury rządu emigracyjnego, gdzie prowadziła „dział ochrony człowieka”. Z kolei funkcjonariusze Departamentu IV MSW odnotowali w latach 60-tych jej zaangażowanie w działalność publicystyczną oraz w kontakty z działaczami katolickimi oraz prymasem Stefanem Wyszyńskim.

Zofia Kossak-Szczucka zmarła 9.04.1968 r. w Bielsku Białej.

<https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/643688>

Gustaw Herling Grudziński (1919-2000) – pisarz, eseista, dziennikarz, żołnierz Armii Andersa, więzień sowieckiego obozu pracy w Jercowie. Odznaczony Orderem Virtuti Militari oraz Orderem Orła Białego.

Urodził się w 1919 r. w Kielcach. W 1937 r. rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W tym czasie współpracował z kilkoma czasopismami kulturalnymi, a także redagował tygodnik „Orka na ugorze”.

Po zakończeniu kampanii wrześniowej 1939 r. wraz z grupą kolegów organizował jedną z pierwszych organizacji konspiracyjnych – Polską Ludową Akcję Niepodległościową. W grudniu 1939 r. opuścił Warszawę i wyjechał do Lwowa, następnie udał się do Grodna gdzie pracował w teatryku kukielkowym.

Pod koniec marca 1940 r. został schwytyany przez NKWD podczas próby przedostania się na Litwę. Skazany na pięć lat pobytu w obozie, trafił do łagru Jercewo. Swoje przeżycia obozowe opisał potem we wstrząsającej powieści „Inny świat”. Gustaw Herling – Grudziński został zwolniony z łagru w styczniu 1942 r. po głodówce protestacyjnej. Dołączył do Armii Andersa, z którą opuścił ZSRR i jako żołnierz walczył w bitwie pod Monte Cassino za co został odznaczony odznaczeniem Virtuti Militari.

Po zakończeniu II wojny światowej osiadł na emigracji angażując się w szereg inicjatyw. Współtworzył paryską „Kulturę”, pracował w rozgłośni Radia Wolna Europa. Pisarz żywo interesował się tym co się dzieje w kraju, współpracował z Komitetem Obrony Robotników oraz Polskim Porozumieniem Niepodległościowym.

W Polsce Ludowej twórczość Gustawa Herlinga- Grudzińskiego podlegała cenzurze, a on sam znajdował się w gronie osób ze środowiska paryskiej „Kultury” i RWE wobec których SB prowadziła intensywne rozpracowanie.

Z zachowanych materiałów archiwalnych wynika, że w latach 1957-1963 Departament III MSW objął pisarza inwigilacją w ramach Sprawy Operacyjnej Obserwacji. Powodem rozpracowania był fakt, że Gustaw Herling-Grudziński wg SB był osobą o „zdecydowanie negatywnym nastawieniu do PRL”. Z tego powodu w czerwcu 1962 r. wpisano go na tzw. indeks osób niepożądanych w PRL, z którego został dopiero usunięty w 1989 r.

W latach 70-tych XX w. funkcjonariusze Departamentu II MSW (kontrwywiad) w trakcie realizacji SOR krypt. „Carol”, wskazali na zaangażowanie pisarza w działalność KOR oraz Polskiego Porozumienia Niepodległościowego wskazując, że był on wśród osób aktywnie zaangażowanych w krytykę sytuacji politycznej w kraju oraz władz partyjnych.

SB uznała również Herlinga- Grudzińskiego jako osobę stanowiącą za zagrożenie podczas oficjalnych wizyt dostojników PRL w Europie Zachodniej.

Gustaw Herling-Grudziński zmarł 4.07.2000 r. w Neapolu.

<https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/587503>